

Razmišljanje o univerzi

Spet naj bi bojda stali pred »odločanjem«, kaj naj bi bila univerza, potem ko je dokaj učinkovito demolirana. Ni jasna ne njena fiziognomija kot skupnost »najvišjih« izobraževalnih ustanov, nedograjena je v svoji organiziranosti in nerešeno je vprašanje integracije in razmejitve strok, študijskih programov, financiranje ni povsem razvidno, pa še marsičesa kot jasne rešitve ni na vidiku. Postavlja se kot problem, kako naj povsem osamostaljene in pogosto rivalsko ločene enote spet v univerzi najdejo skupno streho, kako naj se v njej razdelijo kompetence in kaj naj prepustijo »nadfakultetni« oblasti.

Morda nekateri upajo, da bo to rešil kak boljši zakon od tistega, ki je univerzi povedal, da je stopnica v sistemu šol in da so nadziralni in uravnalni vzvodi zunaj nje. Bržkone je tako upanje prazno. Normativizem je namreč prešel vse razumne meje v naši državi in praviloma je zadeve zapletal in ne odmotaval. Zakaj naj bi bilo drugače pri univerzi in z univerzo?

Tako bi bilo prav razpravljati mimo »zakonov« in vzpostaviti globoko zaničevanje do vsakega in tudi do spreminjajočega se normiranja. Taki razpravi v smeri pravega »postavljanja stvari« bi rekli vsebinska, in večji del bistvenih vprašanj bi bilo mogoče urediti brez sterilnega prerekanja okoli takih ali drugačnih zakonov, statutov in podobnih aktov. Zanje je tako šlo preveč energije in seveda sredstev in časa, ki bi jih bilo mogoče koristneje uporabiti.

Razpravo pa bi smeli razdeliti na:

a) pomanjkanje ravnotežja med univerzo in tistimi ustanovami, ki imajo paralelne pretenzije v zbiranju in nabiranju znanja (kar so razni inštituti, raziskovalni centri in kvazicentri itd.);

b) neubranost med pedagogi na univerzi in tistimi iz ranolikih profesionalnih srenj, ki se sploh ne ukvarjajo z mislijo, da je treba nakopičeno znanje transferirati tudi skozi institucionalizirane kanale v šolskem sistemu,

c) neuskkljenost in neuravnovešenost med pedagoškim početjem in raziskovalnimi naperi na sami univerzi;

č) nedoločenost in neodločenost javnega mnenja o univerzi, kar se kaže v povsem kontrastnih sodbah in podobah in močno otežkoča ali celo ovira širše družbene kontakte univerze navzven in zamegljuje pričakovanja, ki bi jih ta družba smela gojiti glede tistega, kar ji univerza lahko ponudi;

d) status in vloge univerzitetnega učitelja, ki je doživel hude udarce, ne nazadnje pa je znižanje tega statusa tudi v senci promocij v »univerzitetne osebe« skozi izjemne postopke, v domnevi, da bo pomembneže iz drugih sfer življenja dvig v zvanje univerzitetnega učitelja privolil v resnične habilitacije, kar pa se skorajda ni zgodilo; pri tem ne gre pozabiti tudi na statute tako imenovanih profesorjev višjih šol;

e) normalne napetosti med profesorji in študenti in na razmerja med starejšimi in mlajšimi učitelji;

f) že razvidno demoralizacijo pravih pedagogov, kar ni nujno le posledica slabe pekuniarizacije njihovega dela, marveč je tudi nadstavek nejasne vloge univerze v družbi; res pa je, da si nekateri med univerzitetnimi učitelji znajo najti izhod v učinkovitem pridobitništvu, predvsem zunaj univerze, kar njihove prave dolžnosti stavlja med manj pomembne, je pa seveda to tudi del njihove demoralizacije.

Na zastavljeno problematiziranje univerze bi se dalo odgovarjati skozi tri preseke. Probleme univerze je namreč moč reducirati in sintetizirati okoli tovrstne krize:

- a) kriza identitete,
- b) kriza samozaupanja in
- c) kriza napajanja s sredstvi, ki jim rečemo denar.

Morda je kriza **identitete** med najhujšimi. To se prav gotovo veže tudi za ponižanja, ki jih je univerza pri nas doživljala, še zlasti z odvzemom njene v naši civilizaciji že zagotovljene avtonomije. V tem smislu ostaja nerešeno upravljanje z univerzo. Univerza pa se še zlasti brez avtonomije ne zna in ne more definirati in sebi in celi družbi predstaviti. V čem je to še vedno elitna ustanova? Ali tak elitizem pomeni strogo nadziranje prihoda nanjo, pa naj gre za profesorje ali študente? Največjo kritiko je doživljal skozi prenarejeni nadzor prav elitizem, ni pa nobena skrivnost, da ni univerze brez tovrstne selekcije. Kako naj univerza deli diplome nedokazano najbolj sposobnim in hkrati nosi naslov ustanove najvišjega znanja?

Kaj torej univerza je? Je to morda le profesionalna šola, dodeljevalka poklicne kompetentnosti? Kako naj bo to, ko pa smo na pragu družbe, ki bo potrebovala bržkone drugačne kompetentnosti kot so tiste, ki za zdaj veljajo kot pomembne?

Morda pa je univerza le nekakšen podij, na katerem igrajo izjemno nadarjeni, ki iz svojih slonokoščeni stolpov zviška gledajo na profanosti realnih potreb gospodarstva, ki je zaostalo in ne more slediti zahtevam razvitejših držav? Skratka, ali naj se univerza dviga k vrhunskemu znanju v družbenih relacijah, ki takega znanja še ne potrebujejo?

Sama vprašanja torej. Odgovorov je malo, veliko je nestrinjanja. V tem nestrinjanju pa je zapopadeno sunkovito nesorazmerje v znanju in sposobnosti tistih, ki naj bi utirali pravo pot.

Pomanjkanje selekcije, kar je bilo univerzi tako rekoč zapovedano v zadnjem deceniju voluntarističnega podiranja že preizkušenih in delujočih sistemov, je najavljalo svojevrstno katastrofo. Število diplom je postalo pomembnejše od njihove kakovosti. Pri vsem pa je vsekakor najbolj žalostno, da je ta distorzija vezana za »tretjo« omenjeno krizo: pedagog in raziskovalec sta postala (praviloma naj bi to bilo v eni in isti osebi) »iskalca sredstev«, ki se ne dodeljujejo na temelju prestiža univerzitetnega početja, marveč tako rekoč po »kosu« storitve.

Kriza **samozaupanja** je nadstavek takega stanja, ima pa tudi svojo drugačno razvejenost. Naj vzamemo le vztrajno prepričevanje, ki so ga ad nauseam bruhalo politično-oblastveni forumi in zlasti samopooblašenci iz njihovih vrst, da je študiranje potrošnja. Kdor se uči, tako tudi tisti kdor uči, je tako rekoč parazit na telesu narodnega gospodarstva (govorilo se je »združenega dela«, kar pa nikoli ni bilo nikomur jasno, kaj pomeni). Tako zapravljanje nima pravega pomena za družbeno reprodukcijo, je nekakšnem luksusu, razkošje in potrata. Pa še kaki deviantni pojavi v odnosu na pravilne politične linije lahko pridejo na pamet brezdelnežem v šolskem sistemu. Tako torej utegne ta »potrošnja« proizvajati celo škodljive ljudi, vsekakor pa neuporabne.

Če bi pa morda bili proizvedeni intelektualci, je to za družbo že lahko vir kake politične kontestacije.

Univerzitetni učitelji – intelektualci so se čutili seveda ogrožene in kar močno izolirane. Zdi se, kot da jih obdaja celo sovražstvo, ki ga povečuje maščevalnost (ali naj rečemo, ljubosumnost?) tiste politične moči, ki ni bila deležna kakega resnega in sistematičnega študija.

Študenti so se tudi našli v precepu. Tudi njih je zadevala obtožba o parazitizmu na račun tistih, ki »delajo«. Pa še negotovost glede zaposlitve po mnogih letih

študija jim je lahko grenila življenje. Predvsem seveda jemala voljo do študija, ker so povsem jasno videli, da se na delovna mesta, ki zahtevajo formalno in še bolj dejansko izobrazbo, zaposlujejo improviziranci in s pozicije moči nevedneža in nesposobneža postavljajo bariere izobraženim.

Finančna kriza je seveda vezana z drugimi krizami. Neprižnavanja, naj tako rečemo, družbenokoristnega dela povzročata stiskaštvo dodeljevalcev denarja. Pri tem se nekolikanj norčujejo in svetujejo slabo preskrbljenim budžetom šolskih ustanov, naj si same najdejo sredstva skozi tisto, kar so poimenovali »neposredna menjava dela«. Spet gre za izraz, ki je v svojem bistvu neumen, če pa se realizira kot povezava univerze s kakim podjetjem, je to le skozi izforsirano dokazane »potrebe« takega podjetja možno. Seveda so tako ustanovo najlažje izkoristili tisti, ki so kazali visoko stopnjo razvéda skozi odločujoče vzvode, ti pa so praviloma vodili skozi politične forume. Če je prišlo do pravega »služenja« kakega univerzitetnika potrebam kakega podjetja, bržkone to početje ni gradilo univerze razven na njenem obrobju. Je pa to bila pot večanja razlik v nagrajevanju med iznajdljivimi in neiznajdljivimi. Skorajda bi lahko rekli, da je bilo najhuje, ko so iznajdljivi smeli zmerjati neiznajdljive, slednji pa niso bili v ničemur profesionalno inferiorni. Prej je bilo nasprotno.

Izhod je bil lahko tudi odhod v inozemstvo, kjer se niso ukvarjali z eksperimentiranjem naše vrste.

Država, ki ne vlaga v univerzo, je prej ko slej obsojena na zaostajanje. Koga naj v to prepričamo? Družba, ki ne pošilja na univerzo najboljše iz vsake generacije, ne more kumulirati znanja za razvoj? Koga bi lahko taka konstatacija ganila?

Sklenili bi lahko to razmišljanje žalostno. Univerza je iščoč »novo fiziognomijo« in izgublja tisto, ki je že bila spoznana kot primerna in splošneje uveljavljena še posebej skozi njen zelo dolg razvoj, pri nas izgubila »dušo«. Iskati pa bi jo morala prav v vnovičnem dokazovanju, da mora biti glavni zbiralnik pameti in umnosti in pripravljena razdajati jo mimo vseh barier. Mora biti potemtakem na voljo vsem in vsakomur, pa ne za oblastniške posege, marveč z avtoriteto znanja.

Sodim, da nič takega ni mogoče doseči z normiranjem. Pač pa je treba sprejeti, tako rekoč interiorizirati vse tisto, kar je univerza v svetu dosegla. Kriterij take primerjalne kompetentnosti pa ne potrebuje dolgovernih normativnih aktov. Vse bi bilo možno, če že mora biti, reducirati na kake tri člene zavezujoče zaobljube, v kateri bi govorili o znanstveni, pedagoški (deontološki) vpetosti posebnih družbenih pooblaščenec.

LEO ŠEŠERKO

Volitve po butalsko

Neizvolitev Igorja Bavčarja za člana predsedstva SRS kljub časovnemu odmiku ne postaja manj aktualna, hkrati pa ni primerljiva z drugimi volitvami oziroma neizvolitvami v zadnjih letih. Na nobenih drugih volitvah ni bila aroganca in cinizem »delegatskega volilnega postopka« in sistema prignana tako daleč, kot prav na teh. Kakor je danes recimo predvidljivo, da bi Janez Stanovnik tudi na javnih in